

SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA VE KENTLİ HAKLARI PERSPEKTİFİNDEN KENT KÜLTÜRÜ VE KENT KİMLİĞİNİN DÖNÜŞÜMÜ: BİR PROJE ÖRNEĞİ

Bekir PARLAK¹²

Öz

Bu çalışma, sürdürülebilir kalkınma ve kentli hakları açısından kent kültürü ve kent kimliğinin dönüşümünü bir proje örneğinde incelemektedir. Bu inceleme sırasında özellikle, kentli hakları ile kent kültürü ve kent kimliği üzerinde durulmaktadır. Kavramsal açımda kentlilik bilinci ve kentleşme olgu ve terimleri üzerinde ayrıca durulmaktadır. Konu bütünlüğü içinde mantıksal bir akışla bu kavram, olgu ve terimler açıklandıktan sonra, bu alanda gerçekleştirilmiş olan bir proje ayrıntılı olarak anlatılmıştır. Proje özgün, kapsamlı ve analitik bir çerçevede hazırlanmış ve kararlılıkla uygulanmıştır. Sonuçlar, oldukça olumlu ve cesaret verici olmuştur. Bu çalışmanın, gerek teorik gerekse pratik çerçevesi ve çıktıları, bu konuyla ilgili başka çalışmalara ışık tutması umulur.

Anahtar Kelimeler: Kentli Hakları, Kent Kültürü, Kent Kimliği, Kentleşme

1 Makalenin Geliş Tarihi: 26.03.2018

Makale Kabul Tarihi: 11.04.2018

2 Prof. Dr., Uludağ Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü. e-mail: bepar@uludag.edu.tr.

Atıf: Parlak, B. (2018). Sürdürülebilir Kalkınma ve Kentli Hakları Perspektifinden Kent Kültürü ve Kent Kimliğinin Dönüşümü: Bir Proje Örneği. *Tesam Akademi Dergisi, Yerel Yönetimler Özel Sayısı*, 11 - 48. <http://dx.doi.org/10.30626/tesamakademi.419234>

The Transformation of the Urban Culture and Urban Identity on the Perspective of Sustainable Development and Urban Rights: A Project Example

Abstract

This study examines the transformation of urban culture and urban identity in terms of sustainable development and urban rights within the context of a project. Especially, in this research, urban rights, urban culture and urban identity are emphasized. Urbanization awareness, urbanization phenomena and terms are focused in the conceptual framework. After a description of these concepts, facts, and terms in a logical flow, a project that has been carried out in this area has been described in detail. The project is original, comprehensive and analytically framed and decidedly implemented. The results are quite positive and encouraging. It is hoped that this work, both a theoretical and a practical framework and outputs, can shed light on other works on this topic.

Keywords: Urban Rights, Urban Culture, Urban Identity, Urbanization

Giriş

Kent modernitenin esas öznelere biridir. Kalkınma ve gelişme de kentlerde gerçekleşir. Modernite ve sürdürülebilir kalkınma kentlerde yaşanan bir süreçtir. Kentin esas öznesi ise insandır. Kent ve insan çağlar boyunca medeniyetin ve insanlığın ilerlemesinin temel iki eksenidir. Kent ve medeniyet o yüzden iç içe kavramlardır. Batı dillerinde bu iki kavramın eş veya benzer sözcüklerle ifade edilmesi rastlantı değildir. Kentin bir medeniyet ocağı ve insanlığın deyim yerindeyse ana kucağı olması, “kültür” ü ön plana çıkarmaktadır. İnsanlığın birikimini, geçmişten geleceğe taşıdığı maddi ve maddi olmayan zenginliği ve temel değerlerini ifade eden kültür, yine geniş ölçüde kent merkezli bir kavram ve olgudur. Kültürün üretimi, gelişimi ve pekişmesi, kent mekanında yaşanagelmıştır. Kent kültürü, olgusal olarak kültürün belirleyici bileşenlerinden biridir. Kent kültürünün oluşmasında ve gelişmesinde kent kimliği/kentli kimliği süjesinin ihmal edilemez bir yeri ve etkisi vardır. Kent kimliği ve kent kültürü birbirini üreten olgulardır. Söz konusu iki olgu birbirinden beslenmekte ve her biri diğerini doğrudan doğruya desteklemektedir.

Kent kültürü ve kent kimliği; “kentlilik bilinci” ve kentleşme ile yakından ilgili kavramlardır. Kentte olmakla “kentli olmak” ve kentleşme ile “kentleşme” olgularının ayrıldığı düşünsel bir zeminde, kültür ve kimlik bağımsız bir değişken olarak ortaya çıkmaktadır. Kentlilik bilinci; kent kültürü ve kent kimliğinin somut olarak kentsel yaşamın ana fenomenleri şeklinde etkin bir konuma ulaştıklarında anlam kazanmaktadır. Kentlilik bilinci olan bireylerden oluşan bir kentli toplumda, yerleşik ve belirgin bir kent/kentli kültürü ile kent/kentli kimliği kendini gösterecektir. Kentli toplumun bu karakteristikleri sergilediği bir sosyal bünye ise “kentleşmiş” bir özellik arz edecektir. Hemşehrilerin kentin ortak paydasında bulunduğu, kendilerini kente ait hissettiği ve kente dair hassasiyet duygusunun olduğu bir kent toplumu, kuşkusuz kent kültürü ve kent kimliğinin realize edilmesinin ön koşuludur. Böylelikle modern bir kent toplumu inşa edilme sürecinde sözü edilen iki kavram anahtar olgular olarak yer alırlar.

Konuya Türkiye açısından baktığımızda, yirminci yüzyılın ortalarından itibaren sanayileşmenin de etkisiyle ülkede yoğun bir iç göç yaşamaktadır. Kentlere akın, itici, çekici ve iletici faktörlerin etkisiyle devam etmektedir. Büyük kentlerin daha da büyümesiyle gelişen bu sosyal hareketlilik, kentlerin sayısını, alanını ve nüfuslarını arttırmaktadır. Ancak kente dahil olan bireylerin kentsel değerleri özümsemesi ve kentin sosyal ve ekonomik

bünyesine entegre olması aynı derecede gerçekleşmemekte, kentlerde ikili bir toplumsal yapı kendini göstermektedir. Kentlileşemeyen şehirlerimizde kentli kültürü ve kentlilik bilincinin eksikliği, ciddi sosyal yaralara yol açmakta, bu sorun kentlerdeki sosyo-ekonomik gelişme yanında aynı zamanda kentlerin fiziki gelişimi de olumsuz yönde etkilemektedir. Kentlerde mekansal ve sosyal değişimin iyi yönetilememesi, kentlerde sosyal, ekonomik ve kültürel nitelikli sorunların tetikleyicisi olmaktadır. Yerel yönetimlerin fiziki projelerin yanı sıra bu tür toplumsal projeler de üretmek kentlerde sosyal dönüşümü başlatmaları gerekmektedir.

5393 sayılı Belediye Kanunu bu konuda yeni bir hüküm getirmiş ve “hemşehri hukuku”nu yasa metnine dahil etmiştir. Yeni belediye kanunu ile hemşehri hukuku yönetsel katılımı ve açıklığı sağlayacak şekilde yeniden düzenlenmiştir. Söz konusu Kanun’un 13. Maddesinde “herkes ikamet ettiği beldenin hemşehrisidir” ifadesiyle kentte yaşayanları, belediyenin işlerine ve hizmetlerine katılımına ve birlikte yönetmenin yoluna işaret etmiştir.

Bu yazı, yukarıda bahsedilen mantık zincirinden ve düşünce perspektifinden yola çıkılarak hazırlanmıştır. Çalışmanın iki anahtar kavramı kent kültürü ve kent kimliğidir. Bunların yanında kentlilik bilinci ve kentlileşme konuyla ilgili diğer fonksiyonel kavramlardır. Konu, bu eksenler üzerinden değerlendirilerek, ikinci safhada bu alanda gerçekleştirilmiş olan bir proje örneği anlatılacaktır. Proje, Bursa Büyükşehir Belediyesi ile birlikte Bursa kent merkezinde yürütülmüş olan ve sonuçları alınan bir saha çalışmasıdır.

Modernleşme Perspektifinden Kent Kültürü, Kent Kimliği, Kentlilik Bilinci ve Kentli Hakları³

Medeniyet ve Kent

Kentler, çağlar boyunca yaratıcı düşüncelerde ve maharetli ellerde yoğunlaşarak bugünlere gelen birer insanlık eseridirler. İnsanoğlu hem özgürlü-

3 Bu kısım, yazarın konuyla ilgili şu çalışmalarından derlenmiştir:

*Bekir Parlak, Kentlileşme Sürecinde Kentlilik Bilinci, Bursa Yerel Gündem 21, 2008.

*Bekir Parlak, Büyükşehirlerde Kentlilik Bilincinin Geliştirilmesi, Aydın, 2007.

*Bekir Parlak, Küreselleşme Sürecinde Yerelleşme Eğilimleri ve Yerel Haklar, Ankara, 2000.

*Bekir Parlak, Modernite Penceresinden Türkiye’de Kent ve Kentleşme, Şehir ve Medeniyet, 2015.

ğünü, hem de toplumsal bağlılığını ilan etmiştir kentlerde... Yaşamın yepyeni anlamlar kazandığı, bireylere güven ve güvensizlik duygusunu aynı anda yaşatan bu büyük insanlık mirası, günümüz toplumunda sosyolojik, ekonomik, siyasi, yönetsel, kültürel ve mimari boyutlarıyla bambaşka anlamlar yüklenmiş görünüyor.

Kent, insanların birbirleriyle buluştukları, malların değiştirildiği ve fikirlerin yayıldığı bir ilişkiler ve kararlar merkezidir. Kentlerde, insanoğlunun farklı faaliyet türleri bir araya gelmekte, her bir unsurun birbirine sıkı sıkıya bağlı olduğu dışa açık bir sistem vücut bulmaktadır. Bu açıdan kent, kendine has özellikleri bulunan ve belli bir mekanda yoğunlaşmış bir yerleşim sistemi olup, karmaşık toplum yapısının birey ve aile düzeyinde çözülemeyecek sorunlarının üstesinden gelmesine imkan sağlamaktadır (Hout, Thalmann ve Valbelle, 2000, s. 14). Kentler, insanoğlunun yeryüzündeki en görkemli eserleridir. Yaklaşık sekiz bin yıldır insanlığın tüm birikimini ve doğal çevreye hakimiyetini ortaya koyan kentler, aynı zamanda, medeniyetin izlerinin en iyi sürülebildiği yerlerdir. Sümerlerden bugüne, dünya medeniyet sahnesinde kentlerin oynadığı rol, hiçbir şeyle kıyaslanamayacak kadar büyüktür. Kentler, medeniyet zincirinin birer halkasıdır ve bir kentin medeniyet içindeki yerini de, oranın hemşehrileri tayin eder.

Esasında kent olgusuna çok çeşitli açılardan yaklaşılabilir: Psikanalizin kavramlarıyla, cetvel ve pergelle, roman ve şiirdeki yeriyle, militer kaygılarla, nostalji ile, sınıf mücadelesinden hareketle, ve demokrasi ile olan ilişkisiyle. Kent, bu bağlamda, sosyolojiden ekonomiye, savaş sanatından mimariye-siyaset biliminden yönetim bilimine-birçok disiplinin ortak konusudur. Fakat, bütün bunlardan önce ve en önemlisi kent, orada yaşayanların, kentlilerin asıl konusudur. Anatole Kopp'un güzel betimlemesiyle "yaşamı değiştirmek kenti değiştirmek" olduğu gibi, "kenti değiştirmek de yaşamı değiştirmektir" (Bumin, 1998, s. 20). Kent ve kentlinin medeniyet kavramıyla aynı kökten sözcüklerle kullanılması bir tesadüf değildir. Tesadüf olmayan bir başka şey, kentlerin, bir toplumun gelişmişlik düzeyini en iyi yansıtan mekanlar olmalarıdır. O yüzden "kentler bir toplumun aynasıdır" diyen, ne kadar doğru söylemiştir. Evet kentler, toplumların ekonomik, sosyo-kültürel ve teknolojik düzeylerini ve sahip oldukları birikimleri en doğru şekilde yansıtan sosyal ve fiziki zeminlerdir. Kentler, toplumları tüm yönleriyle en iyi şekilde tanıtan ve temsil eden sosyal birimlerdir. İnsanların yoksulluğunu ya da zenginliğini, dayanışmasını veya ayrışmasını, siyasete ve yönetime olan yaklaşımını, geleneğini ve kültürünü, zevk ve estetiğini, mantık ve etiğini anlarsınız kentlere baktığımızda Ve

daha nice şeyleri, üstü açık veya kapalı nice gerçekleri söyler bize kentler.

Kent ve kentleşme modern zamanların en önemli olgularından biridir. Yalnız Türkiye’de değil, dünyanın her yerinde, pek çok ülkede, hızlı şehirleşme, kırsal alandan kentsel alanlara yaşanan yoğun göç, güncel bir konu olarak önemini korumaktadır. Hızla kentleşen dünyada, kentlerin modern yaşam olanaklarını tüm hemşehrilerine sunabildiği ölçüde, kentleşme ve medeniyet arasındaki illiyet bağı anlam kazanacaktır.

Kentleşmenin hızlı cereyanı, yirminci yüzyılın başta gelen özelliklerindedir. Gelişme düzeyi, ekonomik sistemi ve siyasal rejimi ne olursa olsun, bütün ülkeler, yarım yüzyılda beri, kentleşme sürecinin doğurduğu sorunları yenmekle uğraşmaktadırlar Başarıları ise, izledikleri kalkınma yöntemlerine ve zenginliklerine göre değişmektedir. Ancak-gelişmekte olan ülkeler olmak üzere ülkelerin çoğu-kentleşme süreciyle yakından ilgili bulunan şu sorunları henüz yeterince çözebilmiş değildir (Keleş, 1986, s. 131):

- a) Köylerle kentler arasındaki dengesizliklerin giderilmesi,
- b) Çeşitli coğrafi bölgeler arasındaki gelişme farklılıklarının azaltılması,
- c) Farklı büyüklükteki kentler arasında gelişme farklılıklarının azaltılması,
- d) Özellikle ana kentlerde (metropollerde) farklı toplumsal kümeler arasındaki dengesizliklerin en aza indirilmesi.

“Hızlı kentleşme” bilhassa büyük kentlerin daha da büyümesi şeklinde gerçekleşmektedir. Toplam kentli nüfus içinde büyükşehir belediyelerinde yaşayan insanların sayısı ve oranı gittikçe artmaktadır. Büyükşehirlerdeki nüfusun katlanarak büyümesi birçok sorunu da beraberinde getirmektedir. Genel anlamda sanayileşmeye paralel giden kentlerdeki süratli nüfus artışının getirdiği başlıca sorunlar; *konut, ulaşım, sağlık, eğitim, çevre, tarihi ve kültürel mirasın korunması, ekonomik ve yönetsel sorunlardır.*

Kentleşmenin mekana yansıyan ve kentlerin büyümesi olayına ilişkin durumu, fiziksel büyüme sorunu olarak kentsel mekanda ve çevresinde

belirir ve yerel boyutta kendini gösterir. Sosyo-ekonomik sorunları ise, o kentin sınırlarını aşarak ülke boyutuna kadar yansır. Kentsel mekan içinde ve tarihsel gelişme sürecinde oluşan sanat, tarih, mimarlık ve estetik değerleri, kısaca kültür varlıklarının korunabilmeleri yönünde beliren sorun ise, yerel ve ulusal boyutu da aşarak evrensel boyuta ulaşır. Bu yüzden kentleşmenin sorunları sadece güncel boyutta ve yerel yönetim sınırları içinde çözüm bekleyen sorunlar değildir (Suher, 1986, s. 184-185). Ülkemiz açısından baktığımızda, Cumhuriyetin ilk yıllarında nüfusumuzun yaklaşık yüzde 25'i kentli nüfus iken, sadece 75 yılda bu oran tersine dönmüş ve kentli nüfus yüzde 75'e yükselmiştir. Bugüne gelinceye dek kentlerimiz dertleriyle birlikte büyümüş, kırsaldan kentlere gerçekleşen yoğun göçü karşılayacak, insanlara yeterli alt ve üst yapıyı sunacak önlemler alınmadığı için "anomik kentleşme" denilen günümüzdeki çarpık ve sağlıksız kent mekanlarıyla karşı karşıya kalınmıştır.

Modernleşme, Kent ve Kentleşme

"Modernite"yi "rahatlığın demir kafesi" olarak niteleyen Marcuse, nasıl kentleri bu kafesle özdeşleştiren bir mekansal dönüşüm anlayışına sahipse, bir diğer yazar Berman da, moderniyeti kentsel gelişmeyle ilişkilendirerek, kendini dönüştürme sözü veren bir mekansal deneyim şeklinde nitelemektedir. Modernleşme sürecinde kent, kırdan göç eden yığınların modernite deneyimini yaşadıkları mekandır. Kent, modernizmin bir üst anlatisidir, kültürün oluştuğu alandır. Modernleşme aynı zamanda şehirlerin büyümesi ile yakın bir ilişki içindedir. Bunun içindir ki Lerner, modernleşmenin temelinde kentleşmenin yattığı fikrinden hareket eder. Benzer bir şekilde Marion J. Levy, modernleşmiş ve modernleşmemiş toplumlar arasındaki farkları açıklarken, kent-köy ayırımını dikkate alır. Ve kent nihayetinde, De Certeau'nun da yerinde bir tespitiyle, modernitenin hem mekanizması, hem de kahramanıdır. Görüldüğü üzere kent olgusu, moderniteyle iç içe algılanan bir sosyal fenomendir. Modernleşme süreçleriyle kentleşme süreçleri, kapsam ve karakterleri itibariyle birbirine örtüşen içeriklere sahiptir. Modernleşme sanayi toplumu ve temel nitelikleriyle ilişkilendirilirken, kent ve kentleşmeye ilişkin olgular da konunun önemli bir boyutu olarak ortaya çıkmaktadır. Sanayi toplumundan sanayi ötesi topluma doğru yaşanan gelişmeler, ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel aktörlerle yakından ilgilidir ve bu dönüşümün yansıdığı alanların başında da kent mekanları ve yönetimleri gelmektedir.

Yirminci yüzyılın son çeyreğinden bu yana yaşanan gelişmeler, kentlerin

ihtiyaçlarını ve kendi stratejilerini kendilerinin belirlemesinden başka seçeneklerinin olmadığını göstermiştir (Mulgan, 1995, s. 207). Küresel sermayenin ve küresel üretim süreçlerinin yeniden örgütlendiği günümüz dünyasında, sahip oldukları ayrıcalıklarıyla bazı mekanlar diğer baza mekanlara göre daha önemli hale gelmiştir. Küreselleşme oluşturduğu etkileşimlerle, ülkeler arasındaki fiziksel ve ekonomik sınırları önemsiz kılarak onların ekonomik egemenliklerini giderek aşındırırken, kentler, küresel sistemin temel birimleri olma yolundadır (Porter, 2001, s. 71). Kentler, küresel toplumun vazgeçilmez bağlantı noktalarıdır. Bu yönüyle günümüz kentleri hem gelişme kutupları olmakta, hem de küresel güçlerin yönetiminde önemli rollere sahip bulunmaktadır. (Knight, 1989, s. 326). Artık kentler, üretim güçleri ve şirketler için anahtar bir konuma sahiptir (Sassen, 1998: 397). Kentlerin bir kısmı ulusal sınırlar içinde etki yaratabilirken, bir kısmının ise ulusal sınırları da aşarak küresel çapta nüfuz sahibi olmaktadır (Jacobs, 1984: 56). Günümüzde ülkelerin kentleşme düzeyi, temel gelişme ve modernleşme göstergesi olarak kabul edilmektedir. Ancak kentleşmenin içeriğine baktığımızda, Batı'daki kentleşme ile az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerdeki kentleşme ve kentlerin bugünkü durumu dramatik bir biçimde birbirinden ayrılmaktadır. Tarihi perspektifte kentlerin oluşumu ve gelişimi her iki medeniyet havzasında farklı mecralarda ve süreçte gerçekleşmiştir. Kentler, tarihi akışta yaşana gelen ekonomik, sosyal, siyasi ve kültürel gelişim ve değişim süreçlerinden bağımsız düşünülemez. Zaman içinde ortaya çıkan ve birikimli bir biçimde oluşan sosyo-ekonomik değişimlerin kenti dönüştürmesi ve kentlerin bu değişimin belirgin izlerini taşıması doğaldır.

Türkiye'deki kentleşme, sanayi öncesi kent ile sanayi kenti arasında yer almakta ve daha çok gelişmekte olan ülkelerin kentleşme süreçlerine tekabül etmektedir. Ülkemizdeki kentleşme, diğer gelişmekte olan ülkelere benzer şekilde, sanayileşme ile yakın ilişki içinde olmasına rağmen, sanayileşme ile orantılı bir biçimde gelişmediği ve sanayileşmenin doğurduğu ihtiyaçlara cevap veremediği için sağlıklı ve düzensiz bir biçim almıştır. Bunu, kentleşmenin hızının, sanayileşmenin hızını geçmesi olarak ta nitelendirebiliriz. Bu nitelik, sonuçta, kentleşmenin sahte, sağlıklı, aşırı ya da çarpık karakterlerde oluşmasına neden olmaktadır. "*Sahte Kentleşme*" denilen söz konusu olgu, hali hazırda ülkenin en büyük açmazlarından biri durumundadır. Kentleşme devletçi seçkinler tarafından bir "*modernite projesi*" olarak ele alınmış, ancak 1950'lerden itibaren kırdan kente doğru yaşanan yoğun göç karşısında bu proje başarıya ulaşamamıştır. Kentleşme sürecimiz tahlil edildiğinde, bu süreçten beklenen modernleşmenin, kentsel alt yapıların ve sosyo-kültürel gelişiminin yetersiz kalması

nedeniyle sağlanamadığı görülür. Modernite projesinin beklediği kültürel dönüşüm gerçekleşmeyince, bunun yerine kentlerde ikili bir kültürel yapının sürekliliği olanaklı olarak görülmeye başlamıştır.

1990'lı yıllarda küreselleşme ile de birleşen iç dinamikler, Türkiye'de kent olgusu ve kentleşmenin gerek teorideki kavranışı ve gerekse uygulamadaki yansımalarında önemli sonuçlar ortaya çıkarmıştır. Türkiye, kent mekanı ve kentleşme bağlamında da modern ile post-modern arasına sıkışıp kalmıştır. Modernleşmenin dinamiklerini özümsemeyen oluşan kentler, küreselleşme-yerelleşme dinamikleri ve modernizmi aşan yaklaşımlar ve pratikler karşısında yetersiz ve çözümsüz kalmıştır. Küreselleşme sürecinde kentin rolü ve önemi artmakla birlikte, ölçsüz ve ilkesiz büyüyen kentlerde, bilhassa büyük şehirlerde kentli nüfusun kentsel yaşama uyumu ve sosyal dokuya entegrasyonu, sağlıklı kentsel gelişmenin önündeki en büyük engel olarak görülmektedir.

Kentleşme ve Kentleşme Bağlamında Kentlilik Bilincinin Önemi

İşlevsel Bir İlişkinin Analizi: Kentleşme ve Kentlilik Bilinci:

Kırsalın gittikçe küçüldüğü, kentsel alanların ve kentli nüfusun hızla büyüdüğü günümüz dünyasında kentler, her anlamda çok önemli yere sahiptirler. Daha çok insanın yerleşmeye başlamasıyla birlikte kentsel mekânlarda yaşayan insanların, kente dair sosyal ve duygusal bağları gündeme gelmiştir. Kentlerde barınan insanların kendilerini kente ait hissetmeleri ve kent ile duygusal ve sosyal bağlar oluşturmaları, kentleşme denilen o kritik sürecin gerçekleşmesinde kilit rol oynamaktadır. Bilindiği gibi "kentleşme", kentlerin alan ve nüfus olarak büyümesi, kent yerleşimlerinin sayısı ile kentli nüfus oranının artmasıdır.

"Kentleşme" ise kente dahil olan bireylerin kentli yaşama uyum sağlamları, kentli bir birey olarak davranmalarıdır. Bu yönüyle kentleşme kavramı, sosyo-kültürel dönüşümü ifade eden ve kentlerdeki bireyler arası ilişkilere kentli kültürünün egemen olmasını gösteren bir kavramdır. Kentleşme, kentsel değerleri ve kentli yaşam biçimini özümseme olarak düşünüldüğünde, bunun, bilhassa kırsal kesimden gelen nüfus açısından uzun yıllar alan ve bir nesilden daha fazla zaman gerektiren bir süreç olduğu anlaşılır. Kentsel değerleri ve kentli yaşam şeklini içselleştiremeyen bireyler, kentlerdeki pek çok sorunun parçası veya tetikleyicisi olmaktadır. Kente demografik bir unsur olarak dahil olan ve gecekonduyu fiziken

kente eklemlenen bireylerin, yaşadığı kente sosyo-kültürel ve sosyo-psi-kolojik boyutlarda uyum sağlayamaması, kültürel boşluğa neden olmakta, sonuçta “*kentsel yabancılaşma*” ortaya çıkmaktadır. “*Kentsel başkalaşma*” olarak ta adlandırılan bu durum, *cemaatleşme, gettolaşma, şiddet, suç ve mafya ile mekansal ve kültürel siteleşme* gibi çok önemli toplumsal sorunlara kaynaklık teşkil etmektedir. Bir kentin sağlıklı büyümesinin yanı sıra toplumun geleceğe sağlam adımlar atabilmesi, yukarıda bahsedilen bu sorunların çözümlenebilmesine bağlıdır. İşte tam bu noktada çok önemli bir kavram kendini göstermektedir: “*Kentlilik Bilinci*”.

Latince’de “*Civitas*” kelimesi, kentlilerin oluşturduğu birlik anlamına gelir. Bu kavram, kent ve kentli birlikteliğini, tarihsel bir gerçekliği de içinde barındıracak şekilde ifade eder. Kentlilik kavramı da kentle birlikte doğmuş ve kentle birlikte yükselmiştir. Kentin, fiziksel, toplumsal, demografik, ekonomik, kültürel özellik ve nitelikleri, kentte yaşayanların yaşam biçimlerini belirlemektedir. Kentsel yaşam kalitesi düzeyinin yüksek olduğu kentler, orada yaşayanları sadece barındıran bir mekan değil, maddi manevi tüm ihtiyaçlarını karşılayan, ayrıca kent yönetimine katılım imkanları sunan bir “*yaşam adası*”dır. Ortaklaşa yaşamın sonucunda gelişen organize olma; bir yaşam ve davranış biçimi olarak kentliliğin ayırt edici bir özelliğidir. Kentliler, kent üzerinde bireysel olarak değil, bilakis, örgütlü biçimde daha etkili olmakta, taleplerini böylece benimsetme olanağı bulmaktadırlar. Kentte yaşayan bireyler ve kümeler arasındaki iletişim yoğunluğu kentsel bütünleşmede kritik rol oynar. Süregiden iletişim ve dinamik etkileşim, “*kenttaş*”ın kentin özelliklerine özgü toplumsal yapısını, kentteki topluluklar arasındaki ilişkileri, kentte yaşanan sorunları öğrenmesine, kenti tanıyıp benimsemesine ve sahip çıkmasına, çevresel ve tarihi-kültürel değerleri koruması ve geliştirmesine yardımcı olarak, kentlilik bilincinin yerleşmesine hizmet eder. Kente karşı duyarlılık ve kente karşı sorumluluk, kentlilik bilincinin temel parametresi olarak, kentsel yaşam kalitesinin gelişmesine ciddi katkılarda bulunur. Diğer bir ifadeyle, kentsel yaşam kalitesinin gelişmesinin en belirleyici etmenlerinin başında “*kentlilik bilinci*” gelmektedir. Kentini tanıyan, seven, onun her ögesini önemseyen, kentine sahip çıkan, doğal ve yapay her türlü çevre değerlerinin yok olmasına karşı çıkan “*kenttaşlar*”, kentsel yaşam kalitesinin yükselmesine katkıda bulunurlar.

Kent hayatı, bir kültürü ve medeniyeti dönüştüren en büyük güçtür. Dolayısıyla bir kültür ve medeniyet kent kültürüne dayandığı oranda uzun ömürlü, sağlıklı ve güçlü olur. Tersini düşünelim, kentten ve kentlilik bilincinden uzak olan kültür ve medeniyet alanları uzun ömürlü olmaz.

Kent hayatı köy hayatından farklı olarak kompleks ve renkli ilişkiler ve farklı üretim tarzları getirir. Bu renklilik insanlara hayatı ve kültürü sürekli olarak bir üst noktaya taşıma fikri verir, bu açıdan şehir bilinci ve kültürü önemlidir. Bu bağlamda kente aidiyet duygusu ön plana çıkar. Kente aidiyet için bir şehirde doğma zorunluluğu yoktur. Burada asıl olan yaşadığınız şehre sadakat ile bağlanmak ve hizmet etmektir. Şehrin geçmişine, doğasına, ortaya koyduğu kültüre ve davranış kalıplarına sahip çıkmaktır şehre aidiyet. Yoksa bir şehrin yedi göbek yerlisi olan ama yukarıda sayılan unsurlara riayet etmeye birisi şehirli değildir.

Kent Kültürünün İki Kritik Değişkeni: Kentlilik ve Hemşehrilik:

Çağımızda kent yaşamı, kentlilik ruhuna sahip, yaşadığı çevreye yabancılaşmamış insan tipi yerine kentlere yığılan kalabalıklardan oluşan topluluklar şekline bürünmüştür. Kentin heterojenliğini aşan bir ayrışma, bir yabancılaşma ve uzaklaşma adeta bir virüs gibi kentsel bünyeyi sarmaktadır. Kontrolsüz büyüyen kentlerde, kentin ortak yaşam alanı ve kültürel pota işlevi etkin olamamakta, paydaşlık kültürü yerini, izole bir kültürel yapıya bırakmak zorunda kalmaktadır. Kentsel yaşamdan veya toplumdan soyutlanmış kişiler, kentle bütünleşememiş, kendi bireysel yaşam kafesi içine kapanmış şekilde yaşamaya alışmaktadırlar. Özgürleşemeyen bireyler, çözümünü bireyselleşmede ya da cemaatleşmede bulmaktadır. Bireyler, kentte sıkı sıkıya yapıştıkları kırsal-cemaat kültürünü ve kimliğini yitirmemek için, “hemşehrilik” adı altında, kimi kez de etnik kümeleşmeler içinde kimliklerini yaşamakta ve böylelikle savunma mekanizmasına sahip olduklarını düşünmektedirler. Bir tür soyutlanmış toplumsal denetim içinde kalan bu bireylerin birincil ilişkileri (aile, akrabalık, hemşehrilik v.b.) sürüp gitmektedir. Böyle bir cendere içine hapsoğan bireyler, kendi kırsal geleneklerini, kültürel değerlerini kentte sürdürmektedirler. Kentin sunduğu kültürel değerler yerine, yeni arayışlara girerek farklı değerler geliştirmekte ve bu tür kültürel öğeler, piyasada alınıp satılan “meta” durumuna girince de “popüler kültür” giderek yaygınlaşmaktadır.

Türkiye örneğinde kentsel mekanlarda yaşanan ve yukarıda anlatılan bu türden sosyo-kültürel anafolar, bireyleri olduğu kadar kentin genel sosyal bünyesini de bir bütün olarak etkilemektedir. Kentlerimizin çeperleri büyüdükçe, ironik bir biçimde “kültürel çeperler” de büyümekte ve belirginleşmektedir. Kültürel çeperlerin belirginleşmesi neticesinde “sosyal uçurumlar” derinleşmektedir. Kente gelen bireylerin ve kümelerin,

ortak sorunlarını serbestçe tartışabilecekleri ortak bir kentsel dünyanın oluşturulması halinde, kentsel yabancılaşmanın önüne geçilebilecektir. Bu bireylerin, kentin, ülkenin ve insanlığın yararı için özveride bulunabilecekleri, işbirliği yapabilecekleri ortak bir dünyayı paylaşan kentliler olarak, yönetime katılabilecekleri, siyaset yapabilecekleri açık ve saydam ortak bir kamusal alana çekilmesi halinde, kendilerini aşmaları ve kentleriyle kucaklaşmaları sağlanabilecektir. Kentlerimizin ve hepimizin geleceği için bu tür sosyal ve siyasal inisiyatifler elzem görülmektedir. Bunun oluşturulmasında kentlilerin kentlilik bilinci ve duyarlılığını kazanmaları önem arz etmektedir.

Kentlilerin kentlerine sahip çıkmaları, kentin yönetimine katılmaları için çıkış yolu "kentlilik bilinci"dir. Ancak bu şekilde kentlilik kültürü ve kentsel aidiyet geliştirilebilir. Kentlinin öncelikle kent yaşamına, devamında kentin yönetimine aktif ve etkin biçimde katılmaları, gerekli katılımcı demokrasi kültürünün yerel ölçekte oluşturulması ile gerçekleşecektir. Yerel yönetimlere bu konuda büyük ve anlamlı görev ve sorumluluklar düşmektedir. Bu aşamada katılımcı bir yaklaşım ve ortaklık anlayışıyla hareket eden, daha önce "Yerel Gündem 21"ler, bugün ise "Kent Konseyleri" ön plana çıkmaktadır. Sivil inisiyatifin öncelendiği ve yönetişimin somut olarak hayata geçirilebildiği bu birimler, başarılı ve etkili çalışmalar yürüterek sürdürülebilir kentsel gelişmeye önemli katkılar sağlama potansiyeline sahiptirler. Bilinmelidir ki, kentler, orada yaşayanların geleceğidir ve bu gelecek yine kentlinin kendi ellerinde şekillenecektir.

Kentli Hakları⁴

İnsan Hakları Kavramı ve Temel Nitelikleri:

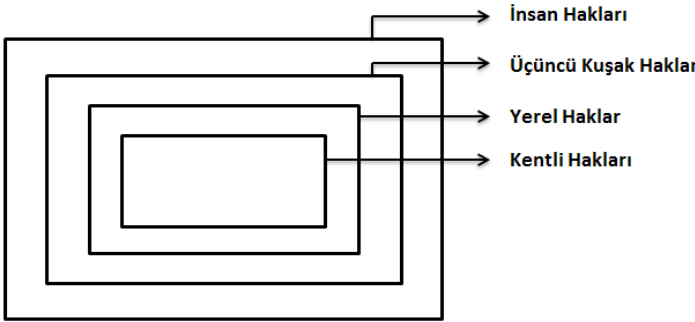
Tanım olarak insan hakları, her insanın, yalnız insan olduğu için sahip olduğu ve hiçbir yönetimce onlardan mahrum edilemeyeceği temel hak ve ayrıcalıklardır. Doğal hukukun ürünü olduğu kabul edilen insan hakları, gerek uluslar arası hukuk sistemlerinde, gerekse devletin kendi iç hukukunda yer alan temel haklardandır. Yani, hem doğal hem de pozitif hukukça teyit edilmişlerdir (Akıllıoğlu, 1995, s. 1-4). İnsan hakları, insan toplulukları ve uygarlıklarının en önemli ilgi alanlarından birini oluşturur. Günümüzde, tüm insanlık ailesi üyelerinin onuru, eşit ve devrolunmaz haklarının tanınması konusunda yaygın bir anlayış vardır.

4 Bekir Parlak, "Küreselleşme-Yerelleşme Gerilim Hattında Yerel Haklar", 2. Uluslararası Kent Araştırmaları Kongresi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Kent Araştırmaları Enstitüsü, 11-13 Mayıs 2016 İstanbul'da sunulan bildiriden alınmıştır.

İnsan hakları kavramı günümüzde belli temel metinlerle yazılı kurallar haline getirilmiş, uluslar arası hukukta belli antlaşmalarla teyit edilmiş ve ülkelerin kendi iç hukuklarında da Anayasa tarafından güvence altına alınmıştır. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi (1948), Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (1950), Paris Şartı ve diğer benzer belgeler, bugün insan hakları konusundaki temel uluslar arası kuralları oluşturmaktadır. “İnsanlık ailesinin bütün üyelerinde bulunan haysiyetin ve bunların eşit ve devir kabul etmez haklarının tanınması hususunun, hürriyetin, adaletin ve dünya barışının temeli olması ve insan haklarının bir hukuk rejimi ile korunmasının esaslı bir zaruret olmasından” (SBF, 1992, s. 1) hareketle bu belgelerde yer alan temel hükümler kişisel ve sosyal haklar diye bilinen hakları düzenlemiştir.

Şekil 1

İnsan Hakları Katmanları



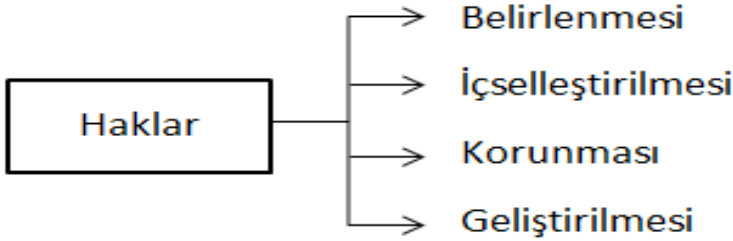
İnsan hakları Şekil 1’de gösterilen katmanlardan meydana gelir. Yerel haklar ve daha da özelinde kentli hakları bu katmanların merkezinde yer alır. Bu hakların korunmasına ilişkin atılan adımlarda, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi gibi uluslar arası metinlerin yanında, bölgesel örgütlenmeler bağlamında ortaya çıkan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Paris Şartı gibi metinlerin de önemli bir yeri vardır. Örneğin, bunlardan birincisinde Avrupa Konseyi’nin gayesinin: üyeleri arasında daha sıkı bir birlik kurmak olduğu belirtilirken, insan hakları ile temel özgürlüklerin korunma ve gelişmesinin bu gayeye ulaşmak yollarından biri olduğuna dikkat çekilmektedir. Yine, dünyada barış ve adaletin asıl temelini teşkil eden ve idamesi her şeyin fevkinde olarak, bir taraftan, gerçekten demokratik bir siyasi rejim ve diğer taraftan, insan haklarına müştereken hürmet ve bu konuda ortak bir anlayış esaslarına istinat eden bu temel

hürriyetlere derin bağlılığın teyit edilmesine (TODAİE, 1981, s. 4) vurgu yapılmaktadır.

İnsan hakları ile ilgili diğer önemli bir metin olan Paris Şartı'nda ise, bugün, halkların onlarca yıldır besledikleri umut ve beklentilerin gerçekleştirilmesi; insan haklarına ve temel hürriyetlerine dayalı demokratik sisteme kesin bağlılık, ekonomik özgürlük ve sosyal adalet yoluyla refah ve tüm ülkeler için eşit güvenlik zمامı olduğuna dikkat çekilmektedir. Bu doğrultuda ise, insan hakları ve temel hürriyetlerin, tüm insanların doğumlarıyla birlikte iktisap ettikleri vazgeçilmez haklar oldukları ve kanunlarla garanti altına alındıklarının altı çizilmekte ve bunların korunması ve geliştirilmesinin devletin başta gelen görevi olduğu vurgulanmaktadır (SBF, 1992, s. 144). İnsan haklarının pratiği, yani yaşama geçirilmesinin retoriği aşağıdaki Şekil 2'de gösterilmiştir.

Şekil 2

İnsan Haklarının Pratiği



Yerel Haklara Giriş: Üçüncü Kuşak Haklar:

Hak ve özgürlükler sorunu olarak insan haklarının tohumlarının iki bin yıldan daha uzun bir geçmişe sahip olduğu bir realite olmakla birlikte, insan haklarının modern anlaşılış biçimi ve bunun pozitif hukukça metinlerde ifade edilişi, sadece iki yüzyılı biraz aşkın bir döneme rastlar. İnsan haklarının iki yüzyıllık gelişim süreci üç dönem olarak ele alınabilir. Bunlardan Birinci Kuşak haklar, kişi haklarını ve siyasal hakları; İkinci Kuşak haklar, ekonomik, sosyal ve kültürel hakları ve Üçüncü Kuşak olarak adlandırılan haklar da, dayanışma haklarını içermektedir. İnsan haklarının kuşaklarla ifade edilişi gelişme ve ilerlemenin göstergesi sayılabilir. Artan

ihtiyaçlar ve gelişmeler, insan hakları çerçevesinin gelişmesini ve güçlenmesini gerekli kıldığı gibi her yeni kuşak bir öncekinin daha ilerlemiş ve evrimleşmiş şeklini oluşturmaktadır.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, insan haklarının sadece devletlerin iç sorunu olmayıp, uluslar arası topluluk bütününe ilişkin bir sorun olduğu bilinci yaygınlaşmıştır. Birleşmiş Milletler Şartı (1945), İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi (1948), Kişi Hakları ve Sosyal Haklar Uluslar arası Paketi (1966), İktisadi, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Paketi başta olmak üzere önemli metinler, "uluslararasılaşma" yolu ile yavaş yavaş, hukuki özgürlükleri ve isteme haklarını, hatta kimi zaman yeni hakları aynı zamanda ilan etmeye başlamıştır. İşte bu dönem, özellikle sömürgeci çıkan Üçüncü Dünya Devletlerinin baskısı ile dayanışma adı verilen hakları ortaya çıkaracak olan uluslararasılaşma çağıdır (Kaboğlu, 1992, s. 9).

Birinci ve İkinci Kuşak Hakların ardından bugün üçüncü kuşak haklar öne çıkmaktadır. Dayanışma hakları da denilen üçüncü kuşak insan hakları, son yıllarda öne çıkan *yeni* insan haklarıdır. Bu haklar, insan haklarının "yaygınlaştırılabilirlik" özelliğini ileri sürmeye götürebilecek ek bir genişleme evresini oluşturur. Üçüncü Kuşak dayanışma haklarının bir kısmı, Üçüncü Dünya milliyetçiliğinin ortaya çıkışının sonucunda bu ülkelerin gücü, refahı ve diğer değerleri global olarak yeniden paylaşma talebini yansıtır; Siyasal ve ekonomik, toplumsal ve kültürel self- determinasyon, ekonomik ve sosyal gelişme ve insanlığın ortak varlığından yararlanma hakları bu nitelikteki haklardır. Barış hakkı, çevre hakkı ve insani yardım hakkı ise, belli kritik açılardan ulusal devletin zayıflığını ya da yetersizliğini dayanak alır. Bu hakların tamamı, bütün toplumsal güçlerin çabalarının birleşmesini gerektiren kolektif hak niteliğini taşıma eğilimindedirler. Böylelikle her biri, bireysel ve aynı zamanda kolektif boyutu açıkça gösterir (Özdek, 1993, s. 41).

İnsan hakları ve halkların hakları aslında bağımlı kavramlar olup, biri diğerini tamamlar. Çünkü insan haklarının kurumsallaşabilmesi için, bireyler kadar gruplar, topluluklar, halkların tümünün birden etkin katılımı gerekir (Topçuoğlu, 1998, s. 25). Çevre hakkı ve kentsel haklar örneğinde olduğu gibi, konularını evrensel değerlerin oluşturduğu bu yeni haklar, devlet sınırlarının ötesinde insanlık ailesinin bütün üyeleri arasında "dayanışmayı" dile getirir. Bu özelliğiyle ilk iki kuşak arasında köprü kuran yeni haklar, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 20. yılında

BM tarafından düzenlenen İnsan Hakları Uluslar arası Konferansı'ndan sonra somutlaşmaya başlamıştır. Kişi özgürlükleri ve siyasal hakları iktisadi ve kültürel haklara bağlayan, bütün insan haklarının karşılıklı bağımlılığını ve bölünmezliğini vurgulayan Tahran Bildirgesi (1986), birey eksenine dayanan anlayıştan grup ve topluluk (kolektivite) eksenine dayanan insan hakları anlayışına geçişi dile getirmiştir. İşte dayanışma haklarının kökenleri, yakın geçmişten geleceğe ulusal -üstü nitelikteki metinlerde aranmalıdır (Kaboğlu, 1992, s. 11).

Bir İnsan Hakkı Olarak Yerel Haklar:

İnsan haklarının sözü edilen “uluslararasılaşma” (*internationalization*) ve hatta “uluslarüstüleşme”ye (*supra-nationalization*) paralel olarak, hem içerik hem de nitelik itibarıyla gelişimi, bu bağlamda ortaya çıkan ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasi-idari anlayış ve yapılanmalarla yakından ilgilidir. Aynı ortak felsefi paradigmaya dayanan kapitalizm, ulus-devlet ve liberal demokrasiye ilişkin önemli tartışmaları ve açılımları da içeren bu yeni sürekli değişim ve dönüşüm süreci, insan haklarıyla ilgili anlayış ve yapılanmaların içeriğinde de önemli değişikliklere yol açmıştır. Globalleşme, demokratikleşme ve yerelleşme dinamikleri çerçevesinde ortaya çıkan gelişmeler ve bu noktada belirginleşen *globallikle gelen yerellik ve bölgeselleşme eğilimleri* bağlamında yerel hakların üçüncü kuşak dayanışma hakları ile yakın ilişkisi vardır. Yerel topluluk üyelerinin temel hakları ve ödevleri anlamında yerel haklar, yurttaşları yerel yönetimin demokratik süreçlerine katmanın ve yerel hizmetlerde etkinlik sağlamanın önemli bir aracıdır. Yerel haklar doğal olarak, tüm insanların sahip olduğu temel, evrensel, dokunulmaz ve eşit hak ve özgürlükler temeli üzerinde biçimlenmektedir. Genel demokrasi anlayışı ve uygulaması içinde birinci ve ikinci kuşak hakların içeriğinde yer alan temel hak ve özgürlükler ne ifade ediyorsa, yerel demokrasi çerçevesinde yerel topluluğun ve bireyin katılımını sağlayan temel hak ve ödevler de üçüncü kuşak hakların bir parçası olarak aynı şeyi ifade etmektedir. Bu haklar, hem kentsel mekana hem de orada yaşayan yerel halkın kolektif nitelikte kullanabileceği hakları içerdiği için dayanışma niteliğinde ortaya çıkan haklar arasında yer almaktadır.

Kentsel haklar, yerel hizmetlerin kalite ve etkinliğinin artırılmasını, yerel topluluklarda ekonomik, sosyal ve kültürel olanaklar yaratmayı, yerel topluluğun ve topluluk duygusunun geliştirilmesini ve yerel yönetimde etkin yurttaş katılımını içermektedir. Yerel topluluk üyelerince, dayanış-

ma ve sorumlu yurttaşlık bilinci içinde kullanılması söz konusu olan ve eşit biçimde ödevleri de içeren yerel haklar bu yönüyle üçüncü kuşak dayanışma hakları ile yakından ilgilidir.

Yerel haklar (kentsel haklar) ya da kentli haklarının neler olduğu konusunda üzerinde uzlaşmış bir metin bulunmamakla birlikte, 17-19 Mart 1992'de Avrupa Konseyi'nin kabul ettiği Avrupa Kentsel Şartı bu konuda bir başlangıç kabul edilebilir. İnsan haklarının gelişiminin ele alındığı üç aşama bağlamında, birinci kuşak hakları oluşturan klasik hak ve özgürlüklerin ve ikinci kuşak hakları oluşturan sosyal hakların kurumsallaşmasının ardından, insan hakları sürekli olarak gelişmekte ve çeşitlenmektedir. Kentli haklarının da aralarında bulunduğu üçüncü aşama haklar böyle bir gelişmenin sonucudur. Birinci aşama hakları "atomistik" bireylerden oluşan bir toplumu esas alırken, üçüncü aşama haklar toplumda ilişki içindeki insanı esas almaktadır. Bu nedenle dayanışma hakları niteliğindedir. Bir toplumda yaşayanların işbirliğiyle tümü tarafından gerçekleştirilebilir. Çevre hakkı örneğinin (Tekeli, 2000, s. 133) yanında kentli hakları ya da yerel haklar da bu nitelikteki haklardandır.

Yurttaşlara, bireylere en yakın yönetim birimi olarak yerel yönetim, insan haklarının korunması ve geliştirilmesi sistemlerinin etkinliklerinin sağlanmasına değişik biçimlerde önemli katkılarda bulunabilir. İnsan hakları ile etkin yerel, ulusal, bölgesel ve küresel demokrasi, bilgi ve anlatım özgürlüğü, kişilerin özel hayatının teknolojik toplum ve devlet karşısında saygı görmesi, hiçbir tür ayrımcılığa gidilmemesi ve yoksul, ayrıcalıksız ve azınlık kesimlerin etkin eşitliğinin sağlanması, yerel topluluk üyelerinin haklarının yani yerel hakların (kentsel haklar) korunması ilişkileri gibi demokrasilerdeki temel insan hakları kavramlarının analizinin yapılması (Yıldırım, 1994, s. 45, 46) bu katkıların en önemlilerindedir.

Bu özelliklere sahip yerel yönetimlerin bazı temel değerleri gerçekleştirme açısından önem taşıdığı kabul edilmektedir. Bunlar, kamusal mal ve hizmetlerin üretiminde verimli ve etkili olmaları, bireylerin temel haklarını gerçekleştirmeleri ve yerel demokrasinin gelişmesine katkıda bulunmaları (Acar, 1993, s. 75) şeklinde ele alınabilir.

Ayrıca yerel haklarla ilgili olarak, yerel kuruluşun işleyiş sistemi ile, kendi hak ve sorumlulukları konusunda yerel halkı aydınlatmak da (Tortop, 1998, s. 153) bu bağlamda değerlendirilebilir.

Üçüncü kuşak bir insan hakkı olarak yerel haklar ya da kentli hakları yaşam kalitesinin değişik boyutları bakımından şöyle gruplandırılabilir.

- İnsan haklarına saygılı ve bu hakları geliştirmeye açık, bireylerine refahını ve kişiliğini geliştirme güdüsü ve fırsatı sağlayan bir kentsel ortamda yaşama hakkı.
- Saldırırlara ve suça karşı korunmuş güvenli bir kentte yaşama hakkı.
- Hava, su, gürültü vb. kirlenmeler konu olmayan ekolojik dengeleri korunmuş bir kentsel çevrede yaşama hakkı.
- Kentte yaşayanların kendi ekonomik ve toplumsal girişimlerini geliştirebilmek için gerekli altyapılara sahip olmayı isteme hakkı.
- Kentte yaşayanların yeterli çeşitlilikte mal ve hizmetlerden seçme olanağına sahip olması hakkı.
- Kentte uygun çalışma olanaklarına ve güvencesine sahip olma ve kentin ekonomik gelişmesinden pay alabilme hakkı.
- Çoğulcu bir kentli kültürü edinebilme fırsatlarına sahip olabilme hakkı.
- Kültürel farklılıkları dolayısıyla kimsenin iş yaşamında ve toplumsal yaşamda dışlanmadığı, ikincil konumlara itilmediği, çok kültürlü bir bütünleşmesi olan bir kentte yaşama ve yine oturduğu yere bağımlılık duyabileceği, ona anlam yükleyebileceği, kimliği olan bir kentte yaşama hakkı.
- Kentlerde yaşayanların, kentlerdeki hizmetlerin görülmesini sağlayacak yerel yönetimlere seçme ve seçilme, kararlarına katılma ve yönetim üzerinde sürekli bir demokratik denetimde bulunma, kentsel çevrenin ve hizmetlerin geliştirilmesine olanak verecek biçimde kendisini vergilendirme hakkı

Bu kentli hakları listesi daha da uzatılabilir. Ama bu listenin buradaki tartışmamız için yeterli olduğunu söyleyebiliriz. Bu liste ortaya konulduktan sonra genel olarak insan haklarıyla kentli hakları arasındaki ilişki ya da

farklılıklar açık hale gelmektedir. İnsan hakları atomistik bireylerin oluşturduğu soyut bir toplumu temele almaktadır. Oysa kentli hakları kent içindeki insanı temele aldığı için daha somuttur. İnsan haklarının uygulamaya geçmesi, pratiğe yansması kentliler için kentli haklarıyla somutlaşmış olmaktadır (Tekeli, 2000, s. 177, 178).

Burada ele alınan kentli hakları, aynı mekanlı iki kavram olan yerel yönetim- kent ilişkisi bağlamında yerel haklar olarak da değerlendirilebilir. Bu haklar, demokratikleşme- yerelleşme eğilimleri, katılım ve yerel demokrasi çerçevesinde yerel nitelikler sergilerken, aynı zamanda globalleşme- yerelleşme dinamikleri ve ulus-üstü, ulus-ötesi gelişmeler bağlamında da uluslar arası bir nitelik taşımaktadır. İnsan haklarının evrensel bir değer olma keyfiyeti de bu uluslar arası olma boyutunu güçlendirmektedir.

Kentli Hakları ve Sorumlulukları:

Avrupa Konseyi Kentli Hakları: Avrupa Konseyi tarafından 1992'de kabul edilen "Avrupa Kentsel Şartı" bu alanda üzerinde en çok durulan metin konumundadır. Bu metne göre kentlilerin hakları şunlardır:

- Güvenlik
- Kirletilmemiş, sağlıklı bir çevre
- İstihdam
- Konut
- Ulaşım ve Dolaşım
- Sağlık
- Spor ve Dinlenme
- Kültürler Arası Kaynaşma
- Kaliteli bir mimari ve fiziksel çevre
- İşlevlerin uyumu

- Katılım
- Ekonomik kalkınma
- Sürdürülebilir kalkınma
- Mal ve hizmetler
- Doğal zenginlikler ve kaynaklar
- Kişisel bütünlük
- Belediyeler arası işbirliği
- Finansal yapı ve mekanizmalar
- Eşitlik

Böyle bir kentsel yaşam koşullarını geçerli kılmak ve kentsel yaşam kalitesini artırmak için ilgili kurumlar kadar kentte yaşayanların da sorumlulukları bulunmaktadır. Kentlilerin bu sorumluluklarını kuşanmadığı durumlarda kentlerde yaşayanların yukarıda belirtilen haklara sahip olmak temenniden öteye geçemeyecektir.

Kentli Sorumlulukları: Kentli haklarından bahsedilen günümüzde hak-sorumluluk dengesinin de gündeme gelmesi kaçınılmazdır. Çünkü sorumluluk olmadan hak söz konusu olamaz ve sorumsuzluklar sonuçta hakları daraltmakta ve ortada kaldırmaktadır. Her kentin, kenti kendisinden menfaat elde ettiği bir mekan olarak görme yanlısına düşmemelidir. Kentlerin sahipleri öncelikle o kentte yaşayanlardır. Diğer kurum ve kuruluşların sahipliği ancak kentliler adına vekaleten söz konusudur. Vekalet, asılın sorumluluğunu ortadan kaldırmaz.

Kentlilerin kentlerine karşı sorumlulukları nelerdir? Bu soruya verilecek cevap çok farklı olabilirse de özellikle aşağıda belirtilen “sorumlulukların” önemli ve öncelikli olduğunu söyleyebiliriz:

- Kentin sahibi olma duygusunu taşımak,

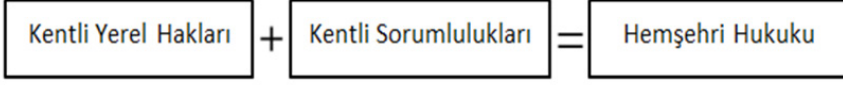
- Kentin geleceği ile kendi geleceği arasında anlamlı ilişki kurmak,
- Kent politikalarında kentli hassasiyeti göstermek,
- Yönetime ve siyasete katılmak,
- Kentlilik bilincine sahip olmak,
- Kentin doğal ve kültürel zenginliklerini korumak,
- Sosyal yaşama katılmak,
- Sanatsal ve kültürel etkinliklere önem vermek ve katılım sağlamak,
- Kent kurallarına saygı göstermek,
- Kentin kamusal mallarını ve alanlarını korumak,
- Diğer kentlilerin haklarına saygı duymak,
- Aile, iş, sosyal ortamlarda ve çocuk eğitiminde bu konulara yer vermek.

Yukarıda sayılanlar kentlilerin sahip olmaları gereken sorumluluklardır. Bu sorumluluklarını yerine getirmeye, bu sorumlulukları kuşanmaktan kaçınanların yaşanabilir bir kent talepleri karşılıksız kalmaya mahkumdur.

Şekil 3’de de görüldüğü gibi kentli hakları ve kentli sorumluluğu birbirine eşit bir denklemi ifade eder. Böylelikle hemşehri hukuku oluşur.

Şekil 3

Kentli Hakları-Kentli Sorumlulukları Eşitliği



Bursa Büyükşehir Belediyesi Kent Kültürü Ve Kentlilik Bilinci Geliştirme Projesi: “Kentimiz Geleceğimiz”

“Kentimiz Geleceğimiz” Projesinin Tanımı

“Kentimiz Geleceğimiz” Projesi, Bursa’da yaşayanlar arasında ortak bir “Bursalılık bilinci” oluşturmak, “kentli davranış biçimlerini yerleştirmek” amacıyla Bursa Büyükşehir Belediyesi tarafından katılımcılığa ve ortaklıklara dayalı yönetim anlayışıyla başlatılan bir “Kent Kültürü ve Kentlilik Bilinci” projesidir. “Bursa Kent Kültürü Ve Kentlilik Bilinci” projesi, sosyal belediyecilik anlayışı gereği geliştirilen olduğu sosyal bir projedir. “Bursa Kent Kültürü Ve Kentlilik Bilinci” projesi, Bursa’da yaşayan herkesin kendini Bursa’ya ait hissedeceği, Bursa’yı sahipleneceği ve yaşadığı kenti evi gibi göreceği, kentli yaşam biçimlerini özümseyeceği bir noktaya gelmesi için gereken çalışmaları kapsamaktadır.

Kentimiz Geleceğimiz Projesinin Gereçleri ve Amacı

Kentlerimizin son yıllarda nüfus yapısı değişti, bununla beraber bir takım zorunlulukların sonucunda, şehrimizde doğmayıp, kentimize başka illerden gelen hemşerilerimiz kente katılmakta, kentin bugüne dek taşına gelen ortak kültürüne kendilerini dahil etmekte bir takım zorluklar yaşamaya başladılar. Bu durumun kenti benimsemek ile ilgili bazı sorunlara yol açtığını görmek mümkündür. Kentlilik bilinci kentte yaşamının bilincine varmak, kenti tanıyıp idrak edebilmekle ilgili bir olgudur.

Kent kültürü ve kentlilik bilinci, kentte yaşayanların nasıl bir kentte yaşadıklarının bilincinde olmaları, kentlerini sevmeleri, kentin bir anlamda kendilerinin evi olduğu ve kent dışında bir geleceklerinin olmadığını ve geleceği ancak birlikte kurabileceklerini öngören sosyal bir fenomendir. Kentimiz Geleceğimiz, tüm bunları göz önüne alarak sosyal belediyecilik vizyonu içinde hazırlanmış bir projedir. Proje ismindeki kavramlaştırma, geniş anlamlara sahiptir. Örneğin, kültüre erişmek ve kendi insani gelişimini tamamlamak, temel bir insan hakkıdır. Bu nedenle insanların kültüre erişimini sağlamak, insani gelişimlerini en üst seviyeye taşımak ana

amaçlardan biri olmalıdır. Bu proje temelde bunu sağlamayı, Bursa’da yaşayan her bireyin kendi insani gelişimini en üst seviyeye taşımayı amaçlıyor. Bir kentin geleceği ancak böyle kurulabilir.

Tarihi ve doğal zenginliği ile bir insanlık mirası olan Bursa’nın bugünkü sahiplerinde kenti tanıma, koruma ve sahip çıkma refleksini sağlamaya çalışan “Bursa Kent Kültürü Ve Kentlilik Bilinci” projesi, Bursa’nın gelecekteki bilinçli nesillerine sağlıklı, modern ve güzel bir şehir bırakmayı kendisine misyon edinmiştir. Bursa’da kamu kurumlarının, kentin tarihsel ve kültürel dokusunun korunması çabalarına ek olarak şehrin ve şehirde yaşayanların yaşam kalitelerini yükseltmek üzere gerçekleştirdiği tüm hizmetler, Bursa’ya aidiyet duygusu ve sorumluluğunun gelişmesine ihtiyaç hissettirmektedir. Sokaklar, caddeler, parklar ve yeşil alanlar, ancak üzerinde yaşayan insanların duyarlılığı ve özenli korunmasıyla temiz kalabilir. Tarihi ve kültürel miras onlara değer veren, sahip çıkan insanlarla ancak anlam kazanır. Bursa’da yaşayanların gerektiği kadar duyarlı bir kent bilinciyle kent donanımına sahip çıkmaması, kentin tarihsel ve kültürel mirasının yanı sıra modern kent hizmetlerinin de korunamaması anlamına geliyor. Bunun kaçınılmaz sonucu, ne yazık ki hizmete yönlendirilmesi gereken kaynakların bakım ve onarıma ayrılması oluyor. Bu nedenle görevleri arasında kent yaşamının sosyal kalitesini yükseltmek de olan yerel yönetimlerin bu duruma müdahale edip, kentliliği özendirici çalışmalar yapması bir gereklilik haline gelmiş bulunmaktadır.

Son yirmi yıldaki göçle oluşan ani ve aşırı nüfus büyüklüğü Bursa’nın demografik ve sosyal dengelerini bozmuştur. Bursa daha önce gelen göçmenleri eritebilip, onların kültürlerini kendi kültürü içinde zenginleştirip kendi kimliğini muhafaza edebilirken, bugün bunu yapmakta zorlanmaktadır. Her ne kadar özellikle tarihi kentlerin, bu tarihi derinlikten getirdiği kökleşmiş bir şehirli yaşama kültürleri olsa da göçle gelen hızlı demografik yükseliş nedeniyle şehre yeni gelenlere bu kültürü aşılama güçlük çekmektedir. Bu yüzden, Bursa’da yaşayanlar arasında ortak bir “Bursalılık Bilinci” oluşturmak, kentli davranış biçimlerini yerleştirmek ve yaygınlaştırmak amacıyla bir kent kültürü projesinin başlatılması zorunluluk haline gelmiştir. Buradan hareketle Bursa Büyükşehir Belediyesi’nin öncülüğünde, Yerel Gündem 21’in katılımcılığa ve ortaklıklara dayalı yönetim anlayışı ile ‘Bursa Kent Kültürü ve Kentlilik Bilinci Projesi’ hayata geçirilmiştir. Bursa’da göç, hızlı nüfus artışı ve buna bağlı hızlı kentleşme ile birlikte, fiziksel ve sosyokültürel açıdan önemli sorunlar yaşanmaktadır. Bu durum ‘kentlilik bilinci’ düzeyindeki yetersizliklerle birleşince, hem sorunların çeşitliliği, hem

de boyutları artmaktadır. Kentin sağlıklı gelişmesi, yapılan yatırımların korunması ve kentte yaşayanların toplu huzuru açısından, “kentlilik bilincinin” toplum temelli veya katılımcı bir perspektifle geliştirilmesi kaçınılmaz bir zorunluluk arz etmektedir.

Kentimiz Geleceğimiz Projesinin Hedefleri

Kentimiz Geleceğimiz adıyla yola çıkan Bursa Kent Kültürü ve Kentlilik Bilinci Projesi şu üç temel hedefe yönelmektedir:

a) Kentte yaşayanların yaşadıkları yerle olan bağlarını güçlendirecek biçimde kentlerinin farkına varmalarını sağlamak.

b) Elde edilen farkındalık ile kentle barışmak ve şehirle olan sosyal bağlarını aktif bir biçimde yeniden kurmak.

c) Bütün bu süreçler sonucu oluşan aidiyet bilinci ve güçlendirilen sosyal bağlar ile kente sahip çıkmalarını sağlamaktır.

Kısacası, insana yatırım yaparak içinde bulunduğumuz 21.yüzyıla yön verebilecek bir kent oluşturmak, bu yüzyılın Bursa’sını Bursa’da yaşayanlar ile birlikte kurmak Kentimiz Geleceğimiz projesinin en temel hedefi durumudur.

Kentimiz Geleceğimiz Projesinin Hazırlık Çalışmaları

Öncelikle bu özgün ve önemli çalışmanın “Proje İsmi” ile “Proje Logo-su” belirlenmiştir. Ardından projenin temel çerçevesi çizilip yol haritası tespit edilmiştir. “Projenin İlk Taslağı” bilim danışmanı tarafından oluşturulmuştur. Projenin tanıtım ve uygulama safhalarında yoğun olarak kullanılacak bir “Proje Broşürü” hazırlanmış, bugüne kadar yürütülen çalışmalarda ana materyallerden biri olarak bu broşür halkımıza dağıtılmıştır. Projeyi Bursalı hemşehrilerimize kentin başlıca duyuru ortamlarında (bilboardlarda) ilk olarak tanıtan ve onların bu projeye ilgisini çekmeyi sağlayan “Afişler” hazırlanmıştır. “Bursa’yı Seviyorum”, Bursa Benim Geleceğim”, “Bursa Benim Evim” gibi ifadelerle gerçekleşen bu tanıtım kampanyasında sloganların belirlenmesi aşamasında bilim danışmanı teklifleri kullanılmıştır. Proje duyuru ve tanıtım materyalleri de kentlilik bilinci ve Bursa sevgisi gibi konularda hedef kitesine dönük olarak hazırlanmış bir içeriğe sahiptir.

Proje başlangıcında kentin temel dinamikleriyle (Bursa Protokolü, Sivil Toplum Kuruluşları, Milli Eğitim Camiası, Yerel Medya, Din Görevlileri) “Buluşmalar” düzenlenerek, hem projenin duyurusu diyalog ortamında gerçekleştirilmiş, hem de paydaşların görüş ve teklifleri alınmıştır. Her buluşmada Bilim Danışmanı olarak projenin gerekçesi, bilimsel çerçevesi, Bursa’nın projeye olan ihtiyacı, projenin içeriği ve uygulama planı, kentin dinamiklerinden beklentiler gibi konularda açıklamalar yapılmıştır. Bursa’da projeye destek sağlamak amacıyla başlıca Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Üst Düzey Yetkilileri Ziyaret edilerek, projenin yüz yüze tanıtımı yapılmış ve kamu yetkililerinden destek alınmıştır.

Proje çerçevesinde okullarda, hemşehri dayanışma derneklerinde, kamu kuruluşlarında ve yerel hizmet birimlerinde, eğitim vermek üzere tüm sivil ve resmi kurumlarla yazışma yapılarak gönüllü eğitimciler tespit edilmiştir. Eğitimcilere rehberlik yapmak amacıyla toplantılar düzenlenmiş, ayrıca eğitimlerinde kullanılmak üzere “Eğitim Ders Notu” hazırlanmıştır. Bursa Büyükşehir sınırları dahilindeki *okullarda ve hemşehri derneklerinde* “Eğitim ve Bilinçlendirme Seminerleri” verilmiştir. Eğitimciler, Bursa’da yaşayanlarda kente aidiyet duygusu oluşturma ve kenti koruma refleksini geliştirmek amacıyla; Bursa tarihi, kent kültürü ve kentlilik bilinci, kentli davranış ve kentliye davranış konularında eğitim vermektedirler. Anaokullarında, ilköğretim okullarında ve liselerde yaptığımız etkinliklerde özellikle Bursa’nın geleceği genç nesillerin yaşadıkları kente ait, yaşadıkları kentin tarihi ve kültürel değerlerine vakıf ve bunlara sahip çıkan, yaşadıkları kentle bütünleşen birer kentli birey olmaları amaçlanmaktadır. Anaokullarında proje çerçevesinde “Boyama Kitapları” hazırlanmış, ilköğretim öğrencilerine belirlenen güzergah ekseninde “ Bursa Kent Gezileri” tertip edilmiş, Liselerde ise “Bursa Kent Kültürü” adlı Eğitim ve Bilinçlendirme Seminerleri gerçekleştirilmiştir. Hemşehri ve Soydaş Dayanışma Dernekleri’nde gerçekleştirdiğimiz “Kentlilik Bilinci Seminerleri”yle ise Bursa’da bulunan hemşehri derneklerinin faaliyetlerinin yaşanılan kentin lehine bir yapıya kavuşturulması hedeflenmektedir.

Proje İçin Hazırlanan Yayın ve Materyaller

Proje çerçevesinde aşağıda belirtilen eserler hazırlanmış ve bu eserlerin yazımı, yapımı ve düzeltme ve kontrol safhalarında görev alınmıştır:

- a) *Bursa Kent Kültürü ve Kentlilik Bilinci Araştırması (Kitap)*

- b) *Bursa Bilgisi: Nasıl Bir Şehirde Yaşıyoruz? (Kitap)*
- c) *Proje Tanıtım Kitapçığı*
- d) *Kentli Davranış Kentliye Davranış (Kitap)*
- e) *Boyama Kitabı*
- f) *Ödüllü Eserler Kitapçığı*
- g) *Kentli Hakları ve Hemşehri Sorumluluğu (Kitap)*
- h) *Kentli Yaşam Kılvuzu Yeşil Kentin Kuralları (Kitap)*
- i) *Proje Tanıtım Sinevizyonu*
- j) *Proje Küçük Borüşürü*
- k) *Proje Deplianı*
- l) *Kısa Eğitim ve Bilinçlendirme Filmi*
- m) *Sticker, Rozet, Cep Takvimi, Bloknot, Masa Takvimi*
- n) *Erguvan Kitabı*

Projenin Uygulama Aşamaları

Proje temel olarak şu aşamalardan oluşmaktadır.

Araştırma: Bursa Büyükşehir sınırları dahilinde kent kültürü ve kentlilik düzeyini ve niteliğini ortaya çıkarmak amacıyla yapılan anket ve gözleme dayalı saha araştırması yapılması ile bilim danışmanı ve yürütme kurulunun konuyla ilgili bilgi ve değerlendirmelerinin ortaya konulması sürecini ifade eder. .

Planlama: Araştırma sonuçlarına, eldeki diğer verilere, resmi istatistiklere, bu konuda yapılan toplantıdan çıkan görüşlere ve bilimsel bilgi birikimine dayanılarak projenin ana programının, alt projelerinin, hedef

kitlelerin, görev alacak kişilerin, işbirliği yapılacak kurum ve kuruluşların ve projenin zaman tablosunun belirlenmesi safhasıdır.

Uygulama: Projenin planlanan süreçlerde öngörülen faaliyetlerin titiz ve sistemli bir biçimde uygulanması aşamasıdır. Proje Yürütme Kurulu her hafta düzenli olarak toplanıp uygulamaya yön vermekte, haftalık değerlendirmeleri yapmakta, bir sonraki haftanın izlenecek programını belirlemektedir.

Raporlama: Proje uygulamaları süresince yapılan her faaliyet Bursa Yerel Gündem 21 organizasyonuna dahil resmi görevliler ve sivil katılımcılar tarafından izlenip gözlenmekte, basına ve kamuoyuna açık olarak faaliyetler gerçekleştirilmektedir. Ayrıca eğitime katılanlar tarafından eğitimcilerin performans değerlendirilmesi yapılmaktadır. Proje faaliyetleri bu çerçevede düzenli olarak raporlanmakta ve bu raporlar ilgili ve yetkili mercilere sistemli bir biçimde sunulmaktadır.

Değerlendirme: Projenin değerlendirmesi haftalık periyodlarla Proje Yürütme Kurulu tarafından yapılmaktadır. Bundan başka, yıllık değerlendirme raporu yayınlanmakta, ayrıca yıl sonunda proje için başlangıçta gerçekleştirilen Büyükşehir Belediyesi sınırları içinde Anket Araştırması yinelenmektedir.

Projede Gerçekleşen Faaliyetler

Bursa'da Kent Kültürü Ve Kentlilik Bilinci Araştırması: Bursa halkının kentle olan duygusal bağları, kente/kentliye davranış biçimleri, kent donanımlarına ve ortak kullanım alanlarına davranış biçimleri, Bursa algıları ve ben algıları hakkında bilgi toplamak amacıyla yapıldı.

Araştırma, 45 günlük sürede, Osmangazi, Nilüfer ve Yıldırım İlçelerinde toplam 2060 denek ile gerçekleştirildi.

Lansman Kampanyaları

1. Lansman kampanyası

Büyük Buluşma öncesinde halkın projeye ilgisini çekmek amacıyla kentin değişik yerlerinde “Bursa’yı Seviyoruz” sloganıyla lansman kampanyası gerçekleştirildi.

2. Lansman Kampanyası

Halkı bilinçlendirmek amacıyla aşağıda belirtilen sloganlar kullanılarak billboardlarda afişleme çalışması yapıldı:

“Bursa’yı Seviyorum, Bursa Benim Evim.”

“Bursa’yı Sevmek Bursa’nın Tarihini Bilmektir.”

“Bursa’yı Seviyorum, Bursa Benim Geleceğim.”

Buluşmalar

1. Büyük Buluşma:

Tayyare Kültür Merkezi’nde proje tanıtım toplantısı (Büyük Buluşma) gerçekleştirildi. 300 kişinin katılımıyla gerçekleştirilen etkinlik kapsamında projenin tanıtımı yapıldı.

2. Öğretmenler Buluşması

Öğretmenlerin projeye ilgili bilgilendirilmesi amacıyla 30 Aralık 2005 tarihinde TKM’de “Öğretmenler Buluşması” gerçekleştirildi. Her okuldan 1 idareci ve 1 öğretmenin davet edildiği toplantıya yaklaşık 350 kişi katıldı. Öğretmenler projeye ilgili bilgilendirildi.

3. Medya Buluşması”

Hünkar Köşkü’nde yaklaşık 50 kişinin katılımıyla “Medya Buluşması” gerçekleştirildi.

4. Din Görevlileri Buluşması

500 kişinin katılımıyla Tayyare Kültür Merkezi’nde gerçekleştirilmiştir.

5. Sivil Toplum Kuruluşları Buluşması

Kentin farklı dinamiklerinin projeye katılımı amacıyla yapılan Buluşmalar Sivil Toplum Kuruluşları Buluşması ile devam edildi. 215 kişinin katı-

lımıyla Tayyare Kültür Merkezi'nde Sivil Toplum Kuruluşları Buluşması gerçekleştirildi.

6. Bursa Yerel Yönetimler Buluşması

30 kişinin katılımıyla Tayyare Kültür Merkezinde gerçekleştirildi. Belde ve Belediye Başkanları, Meclis Üyeleri, İl Genel Meclis Üyeleri olmak üzere 550 kişi davet edilmiştir.

7. Muhtarlar Buluşması

370 muhtar davet edildi. 155 kişilik katılımıyla Tayyare Kültür Merkezi'nde gerçekleştirildi.

8. Emniyet Mensupları Buluşması

Bursa Emniyet Müdürlüğünde çalışan tüm rütbeli personel davet edildi. 250 kişi katılımıyla gerçekleştirildi.

9. Kamu Yöneticileri Buluşması

Yaklaşık 40 kamu kurumunun üst düzey temsilcileri davet edilmiştir. Eğitim Araçları salonunda gerçekleştirildi.

Okullara Yönelik Etkinlikler

1. Anaokullarında Karagöz Bursa'yı Anlatıyor Etkinlikleri

Anaokulu öğrencilerine geleneksel gösteri sanatımız Karagöz vasıtası ile Bursa hakkında bilgiler vermek yaşadıkları kenti severek sahiplenmelerini sağlamak amacıyla 4-5 yaş grubu tüm öğrencilerin katılımıyla "Karagöz Bursa'yı Anlatıyor" etkinlikleri düzenleniyor. Belli bir zaman diliminde her hafta Salı, Perşembe ve Cuma günleri gerçekleştirilen etkinlikler kapsamında 165 okuldan toplam 7067 öğrenciye ulaşıldı. Gösteri sonunda katılımcı tüm öğrencilere "Çocuklar Bursa'ya Renk Katıyor" Boyama Kitabı dağıtılıyor.

2. İlköğretim Okulları'nda Bursa Gezileri

Yerel Gündem 21 Tarihi Kültürel Miras grubundan belirlenen rehberler eşliğinde 30 kişilik gruplar, belirlenen güzergah doğrultusunda Bursa'nın tarihi ve turistik mekanlarını geziyor. 14.03.2006 tarihinde başlayan her hafta Salı, Çarşamba, Perşembe ve Cuma günleri gerçekleştirilen etkinlikler kapsamında *101 okuldan toplam 3818 öğrenci* gezi programına katılım gösterdi. Geziye katılan öğrencilere Bursa Bilgisi kitabı dağıtılıyor.

3. Liselerde Kent Kültürü seminerleri

Öğretmenlerden ve çeşitli kurum temsilcilerinden oluşan gönüllülerle birlikte okullarda kent kültürü seminerleri yürütülüyor. Planlanan zaman dahilinde her hafta Salı, Çarşamba, Perşembe ve Cuma günleri gerçekleştirilen etkinlikler kapsamında *88 okuldan toplam 11 882 öğrenciye* ulaşıldı.

Seminer programına katılan tüm öğrencilere Kentli Yaşam Kılavuzu dağıtılıyor.

4.“Bilgi Yarışması” ve “Resim, Şiir ve Kompozisyon Yarışmaları”

Bursa'da öğrenim gören öğrencilerin, dikkatlerini yaşadıkları kente çekmek, Bursa ile ilgili araştırma yapmaya teşvik etmek, Bursa'yı daha yakından tanımalarını, tarihsel derinliğinin ve doğal zenginliğinin farkına vararak kenti sahiplenmelerini sağlamak amacıyla “*Öğren Kentini Göster Kendini*” sloganıyla Bursa konulu bilgi yarışması ve Benim Bursam konulu resim, şiir, kompozisyon yarışmaları gerçekleştirildi. *Bilgi yarışması*: Liseler arası 7 merkez ilçede toplam 10 yarışma gerçekleştirildi ve her ilçenin birincisi tespit edildi. *Resim şiir ve kompozisyon yarışmaları*: İlköğretim okullarının ikinci kademesi ve liseler arası 7 merkez ilçede dereceye giren eserler belirlenerek Yerel Gündem 21'e iletildi. Büyükşehir Belediyesi tarafından oluşturulan üst jüri tarafından eserler değerlendirildi ve Bursa'nın şiir, kompozisyon ve resim dalında farklı 2 kategoride dereceye giren ilk 3 eserleri belirlendi.

5. Liselerarası Bursa Konulu Bilgi Yarışması Ve “Benim Bursam” Konulu Resim, Şiir, Kompozisyon Yarışmaları Ödül Töreni

Yedi merkez ilçedeki liseler kendi aralarında yarıştı ve ilçe birincisi okullar belirlendi. İlçe birincileri *9 Haziran 2006 tarihinde Tayyare Kültür Merkezinde* yapılan Bursa finalinde yarıştı ve *Atatürk Anadolu Lisesi Bursa*

birincisi oldu. “Benim Bursam” resim, şiir, kompozisyon yarışmalarında Bursa çapında ilk 3’e giren eserler belirlendi ve eser sahiplerine ödülleri verildi.

6. Liselerarası Bursa Konulu Bilgi Yarışması

90 okulun katılımıyla yerel bir TV’den (AS TV) canlı yayında yarışmalar gerçekleştirilmektedir. Toplam 27 yarışma yapılacaktır. Dört ana kategoriye ayrılan okullar kendi aralarında yarışacaklar ve kategori birincileri Bursa finalinde yarışacaktır.

7. Kentlilik Kulübü Oluşturulması

Kenti tanıma ve kente sahip çıkma alanında yapılabilecek çalışmalarla ilgili öğrencilerin ve okulların kapasitelerinin geliştirilmesi bu sayede proje çerçevesinde yapılan faaliyetlerin sürdürülebilirliğinin sağlanması amacıyla ilköğretim ve liselerde kentlilik kulübü oluşturuldu. Kulüp çalışma planı ve tüzüğü hazırlandı. İlköğretim okullarından 13 okul, liselerden 10 okul Kasım 2006 tarihi itibarıyla kentlilik kulübünü oluşturdu. Kulüp etkinlikleri çerçevesinde Bursa kent gezileri, resim ve fotoğraf yarışmaları, Eski Bursa Fotoğrafları sergisi gerçekleştirildi.

Hemşehri ve Soydaş Dayanışma Derneklerine Yönelik Çalışmalar

1. Hemşehri Dayanışma Dernekleri Çalışma Grubu

61 hemşehri derneği katılımıyla “*Hemşehri Dayanışma Dernekleri Çalışma Grubu*” oluşturuldu. Bugüne kadar 7 toplantı gerçekleştirildi. Proje tanıtımı yapıldı ve Hemşehri Derneklerine yönelik gerçekleştirilecek “*Kent Kültürü Ve Kentlilik Bilinci*” seminerleri programı hazırlandı, yapılabilecek ortak etkinlikler belirlendi.

2. Hemşehri ve Soydaş Dernekleri’nde Kentlilik Bilinci seminerleri

Kent kültürüne katılmanın ve kentli olmanın önemini aktarılması ve Bursa ortak paydasında çalışmalar yapılması amacıyla Hemşehri Derneklerinde kentlilik bilinci seminerlerine başlandı. Gerçekleştirilen seminerlerin dökümü aşağıda verilmiştir:

- a) Samsunlular Yardımlaşma Derneği'nde 55 kişinin katılımıyla,
- b) BALGÖÇ' de (Balkan Göçmenleri Derneği) 50 kişinin katılımıyla,
- c) Trabzon Kültür Dayanışma Derneği'nde 45 kişinin katılımıyla,
- d) Ardahan ili ve İlçeleri Dernekleri Birliği'nde 40 kişinin katılımıyla,
- e) Ağrılılar Dayanışma Derneğinde 45 kişinin katılımıyla,
- f) Artvinliler Yardımlaşma Derneği'nde 50 kişinin
- g) Diyarbakırlılar Yardımlaşma Derneği'nde 20 kişinin
- h) Siirtliler Yardımlaşma Derneği'nde 20 kişinin
- ı) Bingöllüler Derneği'nde 65 kişinin katılımıyla seminerler gerçekleştirildi

Bu seminerlerde toplam 370 kişiye ulaşıldı.

Farklı Hedef Kitlelere Yönelik Seminerler

1. Belediye Çalışmalarına “Kentli Davranış Ve Kentliye Davranış” Seminerleri

Belediye personelini bilgilendirmek amacıyla kentli davranış kentliye davranış eğitimlerine başlandı. Bugüne kadar 15 seminer gerçekleştirildi ve 678 kişiye ulaşıldı. Seminerlere devam edilmektedir. Belediye çalışanlarına dağıtılmak üzere “Kentli Davranış, Kentliye Davranış” Kitabı hazırlanarak, eğitim verilen personele dağıtımı yapılmaktadır.

2. Taksi- Minibüs-Otobüs Şoförlerine “Kentli Davranış Kentliye Davranış” Seminerleri

İlgili dernekler tespit edildi ve 5 Ekim 2006 tarihinde 11 kurum temsilcisinin katılımıyla toplantı gerçekleştirildi. Bu çerçevede ilk etapta 300 otobüs şoförüne eğitim verildi. Seminerler devam etmektedir.

Diğer Etkinlikler

1.Kent Protokolüyle İşbirliği Görüşmeleri

Proje kapsamında kent protokolünü bilgilendirmek amacıyla ziyaretlere yapılmıştır. Bu çerçevede Vali, Osmangazi Kaymakamı, Yıldırım Kaymakamı ve Belediye Başkanı, Kestel Kaymakamı ve Belediye Başkanı, Gürsu Kaymakamı ve Belediye Başkanı, Çalı Belediye Başkanı, Kayapa Belediye Başkanı, Hasanağa Belediye Başkanı, Akçalar Belediye Başkanı, Gölyazı Belediye Başkanı, Görükle Belediye Başkanı,Ovaakça Belediye Başkanı, Emek Belediye Başkanı, İl Müftüsü, Mudanya ve Güzelyalı Belediye Başkanları, Mudanya Kaymakamı ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

2. Projenin Daha Geniş Kitlelere Yayılımı Ve Gönüllü Konuşmacı Tespiti

Bursa'nın dinamiklerinin de projeye katılımının sağlanması amacıyla kent kültürü ve kentlilik bilinci seminerleri için gönüllü konuşmacılar belirlendi. STK, Özel Sektör, İl Millî Eğitim Müdürlüğü ve üniversite olmak üzere bir çok kurum projeye ilgili bilgilendirildi ve gönüllüler tespit edildi. Kurum temsilcisi olarak yaklaşık 20 kişi, öğretmenlerden yaklaşık 18 kişi ile eğitimcilerin eğitimi programı gerçekleştirildi. Öğretmenler ve kurum temsilcilerinden oluşan gönüllü gruba yönelik kent kültürü ve kentlilik bilinci semineri gerçekleştirildi. Gönüllü grupla birlikte hedef kitleye yönelik çalışmalar planlandı.

3. Gönüllülere Yönelik Plaket Töreni

Buski Tesislerinde Eğitim seminerleri ve Bursa Kent Gezilerine destek veren konuşmacılar ve rehberlere yönelik yemek organizasyonu ve plaket töreni gerçekleştirildi. 50 kişi katıldı.

4. Kentimiz Geleceğimiz Projesi'nin Büyükşehir Belediye Protokolüne Sunumu

Projenin belediye protokolüne sunumu gerçekleştirildi. 86 kişi katılım gösterdi.

5.Medya-Kent Toplantıları

Bursa'daki medya sektörünün üst düzey yöneticilerinin davet edildiği

toplantıda proje hakkında bilgilendirme yapıldı ve katılımcıların görüş ve önerileri alındı. Gerçekleştirilen etkinliğe 25 kişi katıldı.

6. Broşür dağıtımı:

Projenin tanıtımına yönelik hazırlanan insört broşür Büyükşehir Belediyesi'ne ait su faturalarıyla birlikte 600 000 aboneye ulaştırılıyor.

7. Din Görevlilerine Yönelik Etkinlikler:

Merkezde yer alan ilçe müftülüklerinin desteğiyle;

- a) Merkezi vaaz verilmesi,
- b) Din görevlilerine yönelik seminerler,
- c) Kur-an kursu öğrencilerine Bursa kent gezileri ve seminerler
- d) Hutbe yarışması

8. Projede Gerçekleştirilecek Yeni Faaliyetler

- a) Bursa Kent Kongresi.
- b) Eski Bursalılar Buluşması, Muhtarlar Buluşması.
- c) İş Adamları Buluşması.
- d) Sağlık Görevlileri Buluşması.
- e) Spor Camiası, Engelliler, Kadınlar, Gençlik, Çocuk Buluşmaları.
- f) Semt Monografileri.
- g) Erguvan Festivali.
- h) "Engelimiz Kent Olmasın" konulu Deneme Yarışması.
- i) Kahvehanelerde "Kent Kültürü" Sohbetleri.

- j) Mahalleli Arıyorum, Mahallede Şenlik Var, Mahalleli Bursa'yı Geziyor programları.
- k) Semt Güzelleştirme Dernekleri.
- l) Öğretmenlere Bursa Seminerleri.

Genel Değerlendirme

Gelişen ve gelişmekte olan ülkelerde farklı süreçlerde ve farklı içeriklerde olsa da kentleşme, modernleşmenin, sanayileşmenin ve gelişmenin hem itici gücü hem de bir sonucu olmuştur. Kentleşme, modern zamanların en belirgin karakteristiğidir. Kentleşme her ülkede türlü sorunları beraberinde getirmiştir. Kentleşme referanslı sorunların kapsamı, özelliği ve ortaya çıkış şekli toplumlar arasında farklılıklar gösterse de, temelde sosyal, ekonomik, siyasal, çevresel ve kültürel orijinli olduğu görülmektedir. Kentleşme sorunları, aynı zamanda yerel, ulusal ve küresel boyutlarda ortaya çıkabilmektedir. Çözümlerin de aynı şekilde çok yönlü ve interdisipliner düşünülmesi, uygulamanın bu boyutlar bağlamında yürütülmesi gerekmektedir.

Kentler, fiziksel alt yapı yanında, sosyal üst yapının olumlu yönde değişimine olanak sağladığı sürece sağlıklı gelişecektir. Kente demografik bir unsur olarak giren bireylerin, kentin sosyal dokusuna da nüfuz etmesi ve kentsel değerleri özümsemesi, sağlıklı kentleşmenin kritik eşiği olarak kabul edilir. Bunun sağlanmasında kent kültürünün ve kentlilik bilincinin yerleşmesi ve yaygınlaşması en önemli aşamalardan birisidir. Kentin ve kent yaşamının benimsenmesi, kentin sosyo-ekonomik yaşamına entegre olunması, hemşehrilik ortak paydasında buluşulması, kentlileşmenin temel öncüllerindendir. Kentlileşme ve kentlilik bilincinin düzeyinin belirlenmesinde, bireylerin kentli davranış modellerini ne kadar özümsemiştiği önemli bir parametredir. Kentsel değerlerin paylaşımı ve ortak yaşam alanlarında kentsel davranış tarzlarının yerleşimi, kent yönetimlerinin önündeki en güncel ve ötelenemez bir konu olarak durmaktadır. Kentlerin tarihi ve doğal dokusunun korunmasının yanında, sosyal bütünleşmeyi ve sağlıklı fiziki gelişmeyi de doğrudan ve dolaylı olarak etkileyen bu konu, ülkemizde yerel yönetimlerin üzerinde önemle durması gereken bir konudur. Bütün bunların sağlanmasında kentli hakları ve kentli sorumluluğu çok büyük öneme sahiptir. Böylelikle bir hemşehri hukuku oluşacak ve kentliler aynı ortak paydada bilinçli olarak buluşacaktır.

Bu düşünce zemininden ve somut gerekçelerden yola çıkarak Bursa Büyükşehir Belediyesi'nce gerçekleştirilen "Bursa Kent Kültürü ve Kentlilik Bilinci Geliştirme: Kentimiz Geleceğimiz Projesi", çalışma boyunca anlatılan faaliyetler ve gerçekleştirilen adımlar göz önüne alındığında, ülkemiz kentleşmesinde örnek bir sosyal dönüşüm projesi olarak kabul edilebilir. Bursa deneyimleri, salt bu kentin değil tüm ülkemizin yararlanabileceği argümanları sunma kapasitesine sahiptir. Söz konusu projede kullanılan yöntemler ve enstrümanlar, kentleşme politikalarımızda yerel yöneticilerimize ve akademisyenlerimize yeni ve elverişli bilgiler, yetenekler ve pratikler kazandırabilecektir. Kentlerimizde bu türden projelerin yaşama geçirilmesi, kentlerimizin geleceğine daha olumlu ve ümitli bakmamıza olanak verecektir.

Kaynakça / References

- Acar, M. (1993). *Belediyelerde Halkla İlişkiler*. Ankara: DPT Yayını.
- Akıllıoğlu, T. (1995). *İnsan Hakları-1-*, No:17. Ankara: AÜ SBF İnsan Hakları Merkezi Yayını.
- Bumin, K. (1998). *Demokrasi Arayışında Kent*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Hout, J.L., Thalmann, J.P. ve Valbelle, D. (2000). Kentlerin Doğuşu, (A. B. Girgin Çev.). Birinci Baskı. Ankara: İmge Kitabevi.
- Jacobs, J. (1984). *City and The Wealth of Nations*. New York: Random House Publishers.
- Kaboğlu, İ. (1992). *Çevre Hakkı*. İstanbul: İletişim Yayını.
- Keleş, R. (1986). *Kentleşme ve Kamu Yönetimi Sorunları, Hızlı Şehirleşmenin Yaratdığı Ekonomik ve Sosyal Sorunlar*. İstanbul: Siyasi ve Sosyal Araştırmalar Vakfı.
- Knight, R. V. (1989). R. V. Knight- G. Gappert (Eds.), *City Building in a Global Society" Cities in a Global Society* London: Sage Publications.
- Mulgan, G. (1995). Stuart Hall-Martin Jacques (Eds.), *Kentin Değişen Yüzü Yeni Zamanlar. 1990'larda Politikanın Değişen Çehresi*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Özdek, Y. (1993). *İnsan Hakkı Olarak Çevre Hakkı*. Ankara: TODAİE Yayını.

Parlak, B. (2016, Mayıs). *Küreselleşme-Yerelleşme Gerilim Hattında Yerel Haklar*, İstanbul Teknik Üniversitesi 2. Uluslararası Kent Araştırmaları Kongresi'nde sunulan bildiri, İstanbul.

Parlak, B. (2008). *Kentleşme Sürecinde Kentlilik Bilinci*, Bursa: Bursa Yerel Gündem 21.

Parlak, B. (2008). *Büyükşehirlerde Kentlilik Bilincinin Geliştirilmesi*. Aydın.

Parlak, B. (2000). *Küreselleşme Sürecinde Yerelleşme Eğilimleri ve Yerel Haklar*. Ankara.

Bekir P. (2015). *Modernite Penceresinden Türkiye'de Kent ve Kentleşme, Şehir ve Medeniyet*.

Porter, M. (2001). A.J.Scott (Eds.), *Regions and The New Economics of Competition, Global City-Regions*. Oxford: Oxford University Press.

Sassen, S. (1991). S. Fainstein, S. Campbell (Eds.), *The Global City, Urban Theory*. Massachusetts: Blackwell Publishers.

SBF. (1992). *İnsan Haklarının Korunması Alanında Temel Belgeler*. Ankara: AÜ SBF İnsan Hakları Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayını.

Suher, H. (1986). *Hızlı Şehirleşmenin Şehirleşme Uygulamaları Açısında Yarattığı Sorunlar, Hızlı Şehirleşmenin Yarattığı Ekonomik ve Sosyal Sorunlar*. , İstanbul: Siyasi ve Sosyal Araştırmalar Vakfı.

Tekeli, İ. (2000). *Modernite Aşılırken Kent Planlaması*. Ankara: İmge Yayını.

Topçuoğlu, M. (1998). *Çevre Hakkı ve Yargı*. Ankara: Türkiye Çevre Sorunları Vakfı Yayını, .

Tortop, N. (1998). *Halkla İlişkiler*. Ankara: Yargı Yayını.

Yıldırım, S. (1994). *Yerel Yönetim ve Demokrasi*. İstanbul: IULA-EMME Yayını.

Summary

It is emphasized on the article that there are important differences between being in a city and being urbanite. Cities are the cradle of civilization.

However, there is a need for societies that has the consciousness of urbanity to achieve modernization. This consciousness can be formed in a society in which urban culture and urban identity perceptibly and actively exist. This means that these two concepts are crucial keys for building a modern society.

The fact that people migrating cities adapt to the social structure of the city and assimilate urban values is very important in terms of urbanization. In order to achieve this, it is very necessary to use the fellow-townsmanship that is a a major common denominator between people and to build up awareness of urban rights and urban responsibility. Thus, a fellow townsmen friendship will be formed and the citizens will meet consciously in the same common denominator. In the realization of this mission, local municipalities have important duties.

This study examines the transformation of urban culture and urban identity in terms of sustainable development and urban rights within the context of a project. Especially, in this research, urban rights, urban culture and urban identity are emphasized. Urbanization awareness, urbanization phenomena and terms are focused in the conceptual framework. After a description of these concepts, facts, and terms in a logical flow, a project that has been carried out in this area has been described in detail. The project is original, comprehensive and analytically framed and decidedly implemented.

The project of “Bursa Urban Culture and Improving Urbanism Conscious: Our Future is Our City” realized by Bursa Metropolitan Municipality can be accepted as an exemplary social transformation project in the urbanization of our country. The results are quite positive and encouraging. The activities and methods used in this project will be an example and inspiration to other municipalities, local administrators and academicians. It is hoped that this work, both a theoretical and a practical framework and outputs, can shed light on other works on this topic.